

Programma BiodiversiScape

Strategische nota

Vorbereit door

Team BiodiversiScape – April 2024

Inhoudstabel

Inleiding tot het programma BiodiversiScape.....	3
Sectie 1 : Achtergrond	5
1.1. Het belang van biodiversiteit	5
1.2. De achteruitgang van de biodiversiteit.....	6
1.3. De voornaamste wereldwijde verbintenissen	7
1.3.1. Het verdrag inzake Biologische Diversiteit (CBD)	7
1.3.2. Het programma voor duurzame ontwikkeling tegen 2030	8
1.3.3. Het Kunming-Montréal Global Biodiversity Framework (GBF).....	9
1.4. De voornaamste Europese verbintenissen	10
1.4.1. De Europese wetgeving	10
1.4.2. De biodiversiteitsstrategie van de EU	10
1.4.3. Europese standaarden inzake duurzaamheidsrapportering	11
1.5. De verbintenissen van België.....	12
1.5.1. Gewestelijke wetgeving/initiatieven	13
Sectie 2 : Overzicht van het programma	14
2.1 Federaal regeerakkoord	15
2.2 Opbouw van het partnerschap en lancering van het programma	15
2.2.1 Partners	15
2.2.2 Samenstelling van het team.....	17
2.2.3 Exploration mapping	17
2.3 Doelstellingen en indicatoren.....	17
2.3.1 SWOT analyses	17
2.3.2 Voorstel programmastrategie	24
2.3.3 Definiëren van doelstellingen	25
2.3.4 Indicatoren	26
2.4 Programmabeheer	28
2.4.1 Overeenkomsten	28
2.4.2 Governance	28
2.5 Verandermanagement en communicatie	29
2.5.1 Verandermanagement	29
2.5.2 Communicatie	30
2.5.3 Vormingen	30

2.6	Kalender.....	31
-----	---------------	----

Inleiding tot het programma BiodiversiScape

België is een dichtbevolkt, sterk verstedelijkt land dat doorkruist wordt door wegen, spoorwegen en infrastructuur. Daardoor is de leefruimte van dieren en planten verkleind en versnipperd. Deze situatie maakt het voor soorten moeilijk om zich te voeden, te verplaatsen, een schuilplaats te vinden of zich voort te planten, wat allemaal bijdraagt tot de achteruitgang van de biodiversiteit.

Volgens het federale regeerakkoord van 2020 zal de federale regering een voorbeeld stellen en haar domeinen beheren met oog voor biodiversiteit. Ze voert deze opdracht uit via het BiodiversiScape¹ programma, dat tot doel heeft "Meer biodiversiteit in landschappen en gebouwen".

Dit wordt het leidmotief van BiodiversiScape, dat op die manier een beweging op gang wil brengen om biodiversiteit op te nemen in alle ontwikkelings-, nieuwbouw- en renovatieprojecten en in de processen/strategie en het aankoopbeleid van alle federale partners.

De 4 partners die deelnemen aan dit programma zijn Defensie, de Regie der Gebouwen, de NMBS en Infrabel. Op termijn zullen we ook nieuwe (federale) partners betrekken.

Dit document beschrijft het kader van het programma, licht de aanpak toe en definieert de belangrijkste acties, de te bereiken doelstellingen en indicatoren en de betrokkenheid van de partners.

¹ www.biodiversiscape.be

Sectie 1: Achtergrond

1.1. Het belang van biodiversiteit

In het Verdrag inzake Biologische Diversiteit, dat in 1992 ondertekend werd op de Top van de Aarde in Rio², wordt biodiversiteit omschreven als "de variabiliteit onder levende organismen van allerlei herkomst, met inbegrip van, onder andere, terrestrische, mariene en andere aquatische ecosystemen en de ecologische complexen waarvan zij deel uitmaken; dit omvat mede de diversiteit binnen soorten, tussen soorten en van ecosystemen".

Biodiversiteit heeft dus betrekking op alle levende wezens, hun onderlinge wisselwerking en de omgeving waarin ze leven.

Voor het concept biodiversiteit moeten we ook naar de geschiedenis van de planeet kijken: het leven op aarde ontstond ongeveer 3,8 miljard jaar geleden en de huidige toestand van de biodiversiteit is dus het resultaat van een zeer langdurig evolutief proces.

Maar het concept biodiversiteit wijst ook op een maatschappelijke, economische, juridische en politieke constructie waarvan de uitdagingen betrekking hebben op de interacties tussen menselijke samenlevingen en de biosfeer in zijn geheel: de toegang tot hulpbronnen, het gebruik ervan, de voordelen die ze opleveren, het delen, het beheer, de duurzaamheid, enz.

Ten slotte is biodiversiteit ook een ethische kwestie omdat het recht op leven van de soorten, dat als onaantastbaar kan worden beschouwd, daarbij aan de orde wordt gesteld³.

Illustratie van biodiversiteit van ecosystemen

² <https://www.un.org/fr/conferences/environment/rio1992>

³ <https://www.encyclopedie-environnement.org/vivant/quest-ce-que-la-biodiversite/>

Fig. 1: Verbanden tussen ecosysteemdiensten en menselijk welzijn (Millennium Ecosystem Assessment)⁴. Deze figuur illustreert de sterkte van de linken tussen categorieën van ecosysteemdiensten die door de natuur worden geleverd en vaak voorkomende componenten van menselijk welzijn, en geeft aan in welke mate socio-economische factoren de link kunnen verzachten.

1.2. De achteruitgang van de biodiversiteit

Sinds enkele decennia gaat de biodiversiteit op aarde exponentieel sneller achteruit. De voornaamste oorzaken daarvan zijn menselijke activiteiten, zoals gewijzigd bodemgebruik, vervuiling en de klimaatverandering⁵.

Als er geen maatregelen worden getroffen om die trend af te remmen⁶, zouden de komende decennia een miljoen dieren- en plantensoorten (op een geschat totaal van 8 miljoen) van de aarde kunnen verdwijnen.

⁴ <https://www.millenniumassessment.org/documents/document.356.aspx.pdf>

⁵ <https://www.europarl.europa.eu/topics/nl/article/20200109STO69929/verlies-aan-biodiversiteit-waarom-is-dit-een-probleem-en-wat-zijn-de-oorzaken>

⁶ <https://news.un.org/en/story/2019/05/1037941>

Dit cijfer is een eerste bevinding uit een rapport dat in 2019 door het IPBES⁷ (Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services) werd uitgebracht. In dat rapport⁸ wordt onderstreept dat er een crisis aan de gang is waarbij dieren en planten massaal uitsterven, en dat dit de eerste crisis is sinds het uitsterven van de dinosaurussen zo'n 65 miljoen jaar geleden.

In 2021 brachten experts van het IPCC⁹ (Intergovernmental Panel on Climate Change) en het IPBES voor het eerst een gezamenlijk rapport uit over biodiversiteit en klimaatverandering¹⁰. Daarin staat te lezen: "Limiting global warming to ensure a habitable climate and protecting biodiversity are mutually supporting goals".

In juli 2022 publiceerde het IPBES zijn tweede wereldwijde beoordeling van de toestand van de biodiversiteit¹¹. Daaruit blijkt dat er een nauw verband bestaat tussen de economie, het voortbestaan van populaties en de bescherming van ecosystemen. 50.000 wilde soorten voorzien in de behoeften van miljarden mensen, en 10.000 daarvan in de behoefte aan voedsel. Veel van die hulpbronnen worden echter overgeëxploiteerd en dus bedreigd.

1.3. De voornaamste wereldwijde verbintenissen

Als deel van deze strategische nota hebben we een aantal mijlpalen en belangrijke overeenkomsten over biodiversiteit op internationaal, Europees en nationaal niveau samengevat.

De lijst van verbintenissen is niet exhaustief.

1.3.1. Het verdrag inzake Biologische Diversiteit (CBD)

Het Verdrag inzake Biologische Diversiteit¹², dat op de Top van Rio door 150 regeringsleiders en ondertussen door 196 Partijen werd ondertekend, heeft als doel maatregelen aan te moedigen die leiden tot een duurzame toekomst. In het Verdrag, dat bedoeld is als praktisch instrument om invulling te geven aan de principes van Agenda 21¹³, wordt erkend dat het bij biologische diversiteit om veel meer gaat dan om planten, dieren, micro-organismen en hun ecosystemen. Het gaat om bevolkingsgroepen en hun nood aan voedselzekerheid, geneesmiddelen, gezonde lucht en water, onderdak en een proper en gezond milieu om in te leven.

Het Verdrag is een juridisch bindend internationaal verdrag waarin drie belangrijke doelstellingen zijn vastgelegd:

- behoud van de biologische diversiteit

⁷ <https://www.ipbes.net/>

⁸ https://files.ipbes.net/ipbes-web-prod-public-files/2020-02/ipbes_global_assessment_report_summary_for_policymakers_fr.pdf

⁹ <https://climat.be/changements-climatiques/changements-observees/rapports-du-giec>

¹⁰ <https://www.ipbes.net/events/ipbes-ipcc-co-sponsored-workshop-biodiversity-and-climate-change>

¹¹ [https://www.ipbes.net/media_release/Sustainable Use Assessment Published](https://www.ipbes.net/media_release/Sustainable_Use_Assessment_Published)

¹² <https://www.un.org/fr/observances/biological-diversity-day/convention>

¹³ <https://www.un.org/esa/sustdev/documents/agenda21/french/action0.htm>

- duurzaam gebruik van de bestanddelen ervan
- eerlijke en billijke verdeling van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische rijkdommen.

Het algemene doel van het verdrag is om maatregelen aan te moedigen die leiden tot een duurzame toekomst.

1.3.2. Het programma voor duurzame ontwikkeling tegen 2030

In september 2015 werden de **Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen** - Sustainable Development Goals (SDGs)¹⁴ - formeel aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties met Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling.

Agenda 2030¹⁵ is een universeel programma voor duurzame ontwikkeling. De ambitie van de Agenda is om onze wereld te veranderen door armoede en ongelijkheid uit te bannen en te zorgen voor de ecologische en solidaire transitie tegen 2030.

De 17 doelstellingen voor duurzame ontwikkeling en de 169 targets daarbij vormen de kern van Agenda 2030. Alle uitdagingen op het gebied van duurzame ontwikkeling komen daarin aan bod: klimaat, biodiversiteit, energie, water, maar ook armoede, gendergelijkheid, economische welvaart, en vrede, landbouw, opvoeding, ...

Wat ook kenmerkend is voor Agenda 2030 is dat er wordt erkend dat de verschillende thema's onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn en dat alle actoren, zowel overheden als actoren van het maatschappelijk middenveld, moeten worden gemobiliseerd.

Doelstelling voor duurzame ontwikkeling 15 heeft betrekking op het behoud van het leven op het land. De doelstelling luidt als volgt: "Bescherm, herstel en bevorder het duurzaam gebruik van ecosystemen op het vasteland, beheer bossen duurzaam, bestrijd woestijnvorming, stop landdegradatie en draai het terug en roep het verlies aan biodiversiteit een halt toe"¹⁶.

Ecosystemen op het land zijn van essentieel belang voor het behoud van het menselijk leven. De wereld moet nu echter het hoofd bieden aan een drievoudige crisis, nl. van klimaatverandering, vervuiling en verlies aan biodiversiteit. Toenemende trends in bosverlies, bodemdegradatie en het uitsterven van soorten vormen een ernstige bedreiging voor de planeet en de mensheid.

Ondanks vooruitgang op het gebied van duurzaam bosbeheer, beschermde gebieden en de invoering van nationale biodiversiteitswaarden en de boekhouding van natuurlijk kapitaal, blijven de meeste verbeteringen bescheiden.

¹⁴ <https://sdgs.un.org/goals>

¹⁵ <https://sdgs.un.org/2030agenda>

¹⁶ <https://sdgs.un.org/fr/goals/goal15>

Fig. 2: Interconnectie van duurzame ontwikkelingsdoelstellingen. De bescherming van de biosfeer is een essentiële voorwaarde voor sociale rechtvaardigheid en economische ontwikkeling. (Source: Stockholm Resilience Center)

1.3.3. Het Kunming-Montréal Global Biodiversity Framework (GBF)

Het Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework¹⁷ dat in december 2022 werd aangenomen, geeft een nieuwe impuls aan doelstelling 15 door vier resultaatgerichte doelstellingen vast te leggen die tegen 2050¹⁸ moeten worden bereikt alsook 23 targets die tegen 2030¹⁹ moeten worden bereikt.

Dit kader voorziet o.a. in het behoud van 30 % van de terrestrische gebieden, de binnenwateren en de kust- en zeegebieden, het herstel van 30 % van de aangetaste ecosystemen, de terugdringing van de introductie van invasieve soorten met de helft en de vermindering van schadelijke subsidies met 500 miljard dollar per jaar.

¹⁷ <https://www.unep.org/fr/resources/cadre-mondial-de-la-biodiversite-de-kunming-montreal>

¹⁸ <https://www.cbd.int/gbf/goals>

¹⁹ <https://www.cbd.int/gbf/targets>

1.4. De voornaamste Europese verbintenissen

1.4.1. De Europese wetgeving

De inspanningen van de EU om het verlies aan biodiversiteit en ecosystemen een halt toe te roepen, zijn opgenomen in de wetgeving.

Het gaat onder meer om de volgende wetteksten:

- De Vogelrichtlijn²⁰ en de Habitatrichtlijn²¹.
Het hoofddoel van deze twee richtlijnen is ervoor te zorgen dat de betrokken soorten en habitattypes, in hun volledige natuurlijke verspreidingsgebied binnen de Europese Unie, in een gunstige staat van instandhouding kunnen worden behouden of hersteld.
Er zijn gebieden aangewezen voor de bescherming van de soorten en habitattypes die opgesomd zijn in bijlagen I en II van de Habitatrichtlijn en in bijlage I van de Vogelrichtlijn, alsook voor trekvogels. Samen vormen die gebieden een coherent ecologisch netwerk van beschermde natuurgebieden, gekend onder de naam "Europees netwerk Natura 2000"²².
- De Kaderrichtlijn Water²³.
- De Verordening betreffende de preventie en beheersing van de introductie en verspreiding van invasieve uitheemse soorten²⁴.

1.4.2. De biodiversiteitsstrategie van de EU

De EU-biodiversiteitsstrategie²⁵ tegen 2030 is een globaal langetermijnplan om de natuur te beschermen en de biodiversiteit in Europa te helpen herstellen, ten gunste van mens, klimaat en planeet.

Ze maakt een essentieel onderdeel uit van de "Green Deal", het Groene Pact voor Europa²⁶.

Het Groene Pact voor Europa, is een hele reeks maatregelen die de EU op weg moeten helpen naar ecologische transitie, met als uiteindelijk doel om tegen 2050 klimaatneutraal te zijn.

De strategie omvat een aantal specifieke verbintenissen en acties in verband met biodiversiteit:

- de bestaande Natura 2000-gebieden en het netwerk van beschermde mariene en terrestrische gebieden in de hele EU uitbreiden;
- een Europees plan lanceren om aangetaste natuur en ecosystemen te herstellen door het gebruik en de risico's van pesticiden te beperken, onder meer via een allereerste verordening inzake natuurherstel;
- fondsen vrijmaken voor biodiversiteit om de veranderingen die nodig zijn voor transformatie mogelijk te maken;
- maatregelen nemen om de mondiale uitdaging van de biodiversiteit aan te gaan.

²⁰ <https://eur-lex.europa.eu/FR/legal-content/summary/conservation-of-wild-birds.html>

²¹ https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/habitats-directive_en

²² https://www.natura2000.fr/sites/default/files/references_bibliographiques/rapport_ce_2019_fr.pdf

²³ <https://eur-lex.europa.eu/FR/legal-content/summary/good-quality-water-in-europe-eu-water-directive.html>

²⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A32014R1143>

²⁵ <https://www.consilium.europa.eu/fr/policies/biodiversity/>

²⁶ <https://www.consilium.europa.eu/fr/policies/green-deal/>

In juni 2023 heeft de Raad een onderhandelingsstandpunt bepaald over het voorstel van **wet inzake natuurherstel**, dat tot doel heeft een aantal van de doelstellingen van de biodiversiteitsstrategie in wetgeving om te zetten.

Wet inzake natuurherstel

De EU en haar lidstaten werken aan een wet die voor het eerst bindende doelstellingen zal vastleggen voor het herstel van ecosystemen, habitats en soorten²⁷.

Dit zouden de allereerste regels zijn die expliciet gericht zijn op natuurherstel in de EU-lidstaten.

Het doel is een bindend streefdoel op EU-niveau vast te leggen, waardoor de lidstaten verplicht zouden worden om doeltreffende herstelmaatregelen te nemen zodat ten minste 20 % van de land- en zeegebieden van de EU tegen 2030 hersteld zou zijn. Tegen 2050 zouden er maatregelen moeten zijn genomen voor alle ecosystemen die moeten worden hersteld.

De verordening inzake natuurherstel zou betrekking hebben op:

- het herstel van aangetaste terrestrische en mariene habitats (voor ten minste 30 % van deze habitats in de hele EU tegen 2030);
- het ombuigen van de afname van bestuivers;
- het verbeteren van de biodiversiteit in landbouwecosystemen, en in het bijzonder het vergroten van de populatie graslandvlinders en akker- en weidevogels;
- het uitbreiden van de groene ruimten in stedelijke gebieden;
- het verbeteren van de toestand van rivieren en overstromingsgebieden;
- het vergroten van de biodiversiteit in bossen.

1.4.3. Europese standaarden inzake duurzaamheidsrapportering

Begin 2023 is de CSRD-Richtlijn²⁸ (Corporate Sustainability Reporting Directive) in werking getreden. Deze nieuwe richtlijn moderniseert en versterkt de regels voor de sociale en milieu-informatie die ondernemingen openbaar moeten maken.

Eind juli 2023 nam de Commissie de Europese duurzaamheidsrapporteringsstandaarden²⁹ (European Sustainability Reporting Standards (ESRS)) aan. Die standaarden hebben betrekking op alle milieu-, sociale en governancekwesties, met inbegrip van de klimaatverandering, de biodiversiteit en de mensenrechten.

Zo legt het EU-recht alle grote ondernemingen en alle beursgenoteerde vennootschappen de verplichting op om informatie openbaar te maken over wat zij beschouwen als de risico's en opportuniteiten die voortvloeien uit sociale en milieukwesties, en over de impact van hun activiteiten op mens en milieu. Dit helpt

²⁷ <https://www.consilium.europa.eu/fr/policies/nature-restoration/#rules>

²⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022L2464>

²⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/?uri=CELEX:32023R2772>

investeerders, organisaties uit het maatschappelijk middenveld, consumenten en andere stakeholders om de duurzaamheidsprestaties van ondernemingen te beoordelen in het kader van de Green Deal voor Europa³⁰.

1.5. De verbintenissen van België

België heeft zijn **Nationale Strategie Biodiversiteit** (NBS-SNB) uitgewerkt: die strategie werd voor een periode van 10 jaar (2006-2016) vastgelegd (FR³¹ - NL³²) en werd in 2012 bijgewerkt om ze in overeenstemming te brengen met de Aichi 2020-doelstellingen³³, en is zowel op federaal als op regionaal niveau van toepassing.

De NBS bevat verwijzingen naar instrumenten die op Europees en internationaal niveau werden ontwikkeld en naar maatregelen die al werden genomen of nog worden genomen op Belgisch niveau.

Alle actoren van de maatschappij zijn daarbij betrokken: de federale, regionale en lokale overheden, de gemeenschappen, de adviesorganen, de niet-gouvernementele organisaties, de onderzoeksinstituten, de privésector, de informatiecentra, de burgers, ... zijn allemaal betrokken bij de uitwerking en implementering van deze strategie.

Naar aanleiding van de nieuwe EU-biodiversiteitsstrategie tegen 2030 en het Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework dat in december 2022 werd aangenomen, wordt de nationale strategie nu bijgewerkt. Die bijwerking zou tegen eind 2024 moeten worden goedgekeurd.

België heeft zich er ook toe verbonden maatregelen te nemen om bestuivers en hun habitat te beschermen en zo hun achteruitgang een halt toe te roepen en te keren³⁴.

De Belgian Biodiversity Alliance (BBA)³⁵ is een nationaal initiatief dat eind 2022 gelanceerd werd in de aanloop naar COP15. Het brengt overheids- en privépartners samen die dezelfde visie en hetzelfde doel delen: een gemeenschappelijk platform bieden voor concrete bijdragen van overheids- en privéactoren ten voordele van de biodiversiteit in België.

Er zijn twee assen met acties uitgewerkt.

De eerste gaat over het groenblauwe netwerk in, rondom en tussen steden uitbreiden. De tweede is gericht op de Belgische productie en consumptie biodiversiteitsvriendelijker te maken.

³⁰ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/qanda_23_4043

³¹ https://www.health.belgium.be/sites/default/files/uploads/fields/fpshealth_theme_file/7472454/Strat%C3%A9gie%20nationale%20biodiversit%C3%A9.pdf

³² https://www.health.belgium.be/sites/default/files/uploads/fields/fpshealth_theme_file/19104339/Strat%C3%A9gie%20nationale%20biodiversit%C3%A9%202013_NL.pdf

³³ <https://www.cbd.int/doc/world/be/be-nbsap-v2-fr.pdf>

³⁴ https://www.health.belgium.be/sites/default/files/uploads/fields/fpshealth_theme_file/strategie_bestuivers.pdf

³⁵ <https://biodiversity-alliance.be/>

1.5.1. Gewestelijke wetgeving/initiatieven

Aangezien de Gewesten bevoegd zijn voor territoriale aangelegenheden, waaronder milieu en natuurbehoud, is de implementatie van maatregelen voor het behoud van natuur en biodiversiteit in België hoofdzakelijk een gewestelijke bevoegdheid.

In **Wallonië** is het de Wet op het natuurbehoud³⁶ die de bescherming van de soorten, biotopen en gebieden regelt.

De biodiversiteit verkeert al decennialang in een zorgwekkende toestand in Wallonië. Natuurlijke omgevingen zijn aangetast, habitats verkleind, soorten bedreigd of ecosystemen verstoord. Er worden inspanningen geleverd, maar er moet nog heel wat vooruitgang worden geboekt om de achteruitgang van de biodiversiteit een halt toe te roepen.

In samenwerking met de actoren op het terrein wordt momenteel een ontwerp van '360° Biodiversiteitsstrategie' uitgewerkt. In deze strategie zijn Europese doelstellingen opgenomen die aangepast zijn aan de specifieke kenmerken van Wallonië.

De belangrijkste doelstellingen van de strategie zouden onder meer de creatie van 5 % natuurreservaten tegen 2030 (momenteel amper 1,5 %) zijn en de invoering van instrumenten om de bescherming van verschillende zeldzame en/of bedreigde soorten en habitats te verbeteren.

In **Vlaanderen** zijn de grootste bedreigingen voor de biodiversiteit eutrofiëring van het water, verzuring van de bodem (vooral door luchtverontreiniging), droogte (o.a. door grondwaterwinning), vervuiling (met o.a. zware metalen en pesticiden) en de versnippering van het land.

De belangrijkste regelgeving voor natuurbescherming zijn de Wet op het natuurbehoud³⁷, het Natuurdecreet³⁸, het Bosdecreet³⁹, en het bermbesluit⁴⁰.

Er zijn verschillende initiatieven genomen om de biodiversiteit te helpen behouden en beschermen.

Het gaat onder meer om soortbeschermingsprogramma's (SBP's⁴¹) en het soortenbesluit⁴², beheerovereenkomsten⁴³ met landbouwers om de biodiversiteit in landbouwgebieden te verhogen en maatregelen om de stikstofuitstoot te beperken (stikstofdecreet⁴⁴).

De Vlaamse regering heeft zich er ook toe verbonden een meerjarig ontsnipperingsprogramma te implementeren⁴⁵ om de versnippering van habitats tegen te gaan.

³⁶ <https://wallex.wallonie.be/eli/loi-decret/1973/07/12/197371207/1973/09/21?doc=6927>

³⁷ https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=1973071230&table_name=wet

³⁸ <https://codex.vlaanderen.be/Portals/Codex/documenten/1005915.html>

³⁹ <https://codex.vlaanderen.be/Portals/Codex/documenten/1003183.html>

⁴⁰ [Bermbeheerplan | Dienstensite Natuur & Bos \(vlaanderen.be\)](#)

⁴¹ [Soortenbeschermingsprogramma's \(SBP's\) | Dienstensite Natuur & Bos \(vlaanderen.be\)](#)

⁴² [Vlaamse Codex > Zoeken > Document \(vlaanderen.be\)](#)

⁴³ [Beheerovereenkomsten | Vlaamse Landmaatschappij \(vlm.be\)](#)

⁴⁴ [Stikstof in Vlaanderen | Vlaanderen.be](#)

⁴⁵ [VAPEO - Vlaams Actieprogramma Ecologische Ontsnippering | Vlaanderen.be](#)

Er is een actieplan voor wilde bestuivers⁴⁶ opgezet om de achteruitgang van de populaties van deze bestuivers een halt toe te roepen.

De Blue Deal⁴⁷ is een ambitieus plan dat de strijd tegen waterschaarste en droogte aangaat.

De Green Deals⁴⁸ zijn een ander initiatief om ondernemingen en verschillende sectoren te vergroenen door middel van projecten rond biodiversiteit, water, voedsel, natuurinclusieve parkeerterreinen of circulaire economie.

In het **Brussels Hoofdstedelijk Gewest** zijn er verschillende factoren die de biodiversiteit bedreigen en kwetsbaar maken: de toenemende verstedelijking die de specifieke habitats van flora en fauna versnipperd, vervuiling, klimaatverandering, het veelvuldige gebruik van bepaalde groene ruimten, de komst van invasieve exotische soorten, ...

Om de biodiversiteit te behouden, baseert de gewestelijke actie zich hoofdzakelijk op het concept van de 'groene en blauwe netwerken', dat geïntegreerd is in het Gewestelijk Ontwikkelingsplan.

Sinds 1 maart 2012 vormt de Ordonnantie betreffende het natuurbehoud de wettelijke basis voor Natura 2000. Deze ordonnantie bundelt de volledige Brusselse wetgeving inzake natuur in één kader⁴⁹.

Naar aanleiding van de verbintenissen die werden aangegaan op COP 15 Biodiversiteit heeft het Gewest zich er ook toe verbonden om tegen 2030 de biodiversiteit op 25 % van zijn grondgebied te beschermen.

⁴⁶ Vlaams actieplan wilde bestuivers | Departement Omgeving - (vlaanderen.be)

⁴⁷ Blue Deal (integraalwaterbeleid.be)

⁴⁸ Home Green Deals in Vlaanderen | Departement Omgeving -

⁴⁹ <https://leefmilieu.brussels/burgers/wetgeving/wetteksten/wetgeving-inzake-natuurbehoud-het-brussels-hoofdstedelijk-gewest>

Sectie 2 : Overzicht van het programma

Deel 1 geeft een overzicht van de richtlijnen, conventies en strategieën rond biodiversiteit op Belgisch, Europees en mondiaal niveau en schept daarmee het kader voor het programma BiodiversiScape. Deel 2 wil verduidelijken op welke manier het programma tot stand kwam, wat de aanpak is en waar we op dit moment staan.

2.1 Federaal regeerakkoord

In het federaal regeerakkoord van 30 september 2020 is bepaald dat *"de overheid bij het beheer van haar domeinen een voorbeeldfunctie zal opnemen met betrekking tot biodiversiteit"*. Eind oktober 2021 volgde de toekenning van een jaarlijks terugkerend budget van 2 miljoen euro om deze doelstelling tot uitvoering te kunnen brengen.

De overheid neemt deze opdracht op via het BiodiversiScape-programma voor "meer biodiversiteit in landschappen en gebouwen" en beantwoordt op die manier aan de twee assen, bepaald door de Belgian Biodiversity Alliance. Het programma draagt bij aan de eerste as *"het groenblauwe netwerk in, rond en tussen steden uitbreiden"* door de realisatie van concrete werken die de infrastructuur (opnieuw) vergroenen, ecosystemen herstellen en groene zones opnieuw met elkaar verbinden. Daarnaast zet het programma ook aan om biodiversiteit op te nemen in het aankoopbeleid en draagt op die manier bij aan de tweede as *"de Belgische productie en consumptie biodiversiteitsvriendelijker maken"*.

2.2 Opbouw van het partnerschap en lancering van het programma

2.2.1 Partners

Initieel werkt het programma samen met vier federale partners : Defensie, de Regie der Gebouwen, de NMBS en Infrabel. Samen bezitten zij enkele honderden vierkante kilometer infrastructuur en terreinen in de drie regio's van het land, wat hen tot ideale partner maakt in dit programma.

Op basis van hun ervaringen en de specifieke projecten op hun sites, zullen we kennis ontwikkelen en vaststellingen maken. Deze leggen we vast in technische voorschriften en richtlijnen en verspreiden we intern en, in een volgende fase van het programma, ook met nieuwe partners.

Het engagement van de partners ten opzichte van het leefmilieu beschrijven ze zelf in volgende paragrafen:

Defensie

Ook op vrede en stabiliteit in de wereld, hebben de klimaat- en natuurproblemen een grote invloed. Vandaar staat dit thema al jaren op de agenda van Defensie.

Zich bewust van de natuurlijke rijkdom van haar trainingskampen, heeft Defensie het grootste deel laten bestemmen tot Natura 2000-gebied met bijbehorend beheer, waardoor het echte toevluchtsoorden voor de biodiversiteit zijn geworden.

Dankzij de deelname aan het BiodiversiScape-programma kan Defensie nog verder gaan met de uitvoering van maatregelen voor de instandhouding en verbetering van de biodiversiteit binnen zijn kwartieren. Voor dit programma verkiest Defensie te werken op domeinen met gebouwen en domeinen die nog geen onderdeel vormen van regionale programma's.

Regie der Gebouwen

Als overheidsdienst moet de Regie der Gebouwen een voortrekkersrol spelen op het vlak van energie-efficiëntie en duurzame ontwikkeling en werkt ze aan de bewustwording van haar klanten inzake milieukwesties, o.m. door de gebouwen die ze beheert te vergroenen. Daarom wilde de Regie der Gebouwen zich aansluiten bij het BiodiversiScape-programma.

De uitdaging voor de Regie der Gebouwen zal erin bestaan gebouwen met verschillende specifieke kenmerken, zoals erfgoed of veiligheid, aan te passen aan de biodiversiteit en de milieuproblematiek.

NMBS

De NMBS wil haar maatschappelijke verantwoordelijkheid als overheidsbedrijf ten dienste van de huidige en toekomstige reizigers ten volle opnemen. Het bedrijf houdt rekening met de impact van haar beslissingen en activiteiten op het milieu en de samenleving als geheel.

Daarnaast is de NMBS ten volle betrokken bij de herwaardering van haar terreinen en mikt ze hierbij op een grotere biodiversiteit. Door de deelname aan het BiodiversiScape programma wil ze biodiversiteit integreren op zowel grotere als kleinere terreinen. Door de nauwe link met Infrabel, zullen ook samenwerkingen tussen beiden mogelijk zijn.

De opgedane ervaringen zullen inspireren om in hun werking meer aandacht te besteden aan het belang van biodiversiteit.

Infrabel

Als infrastructuurbeheerder behoort duurzaam transport tot de corebusiness van Infrabel. Daar waar mogelijk wil Infrabel de biodiversiteit op zijn terreinen en langs spoorlijnen valoriseren en zijn sites vergroenen. Infrabel realiseert tal van ecologische projecten zoals de bescherming van specifieke planten- en diersoorten, ecologische studies, de aanplanting van bloemenweides en begrazing van bermen met schapen. Om van deze projecten een succes te maken, werkt Infrabel tevens samen met natuurorganisaties en andere partners.

Binnen BiodiversiScape focust Infrabel zich op het ecologisch bermbeheer. Hierbij past Infrabel specifieke technieken toe. Zo krijgt flora ruimte om te groeien en kan fauna de bermen als corridor gebruiken.

Via de participatie in BiodiversiScape wisselt Infrabel ervaringen met zijn stakeholders uit en worden de zones waarin een ecologisch bermbeheer het meest opportuun is, bepaald.

2.2.2 Samenstelling van het team

Het programma BiodiversiScape wordt vanuit de FOD volksgezondheid ondersteund door 5 teamleden: een coördinator, een change manager, een expert biodiversiteit, een expert duurzaam aankoopbeleid en een landschapsarchitect en omkaderd door een programma leader. Door hun specifieke expertise, kan dit multidisciplinair team het programma in al haar diversiteit begeleiden en uitvoeren.

2.2.3 Exploration mapping

Met de uitgebreide oefening "Exploration mapping" wilden we een verkennende analyse maken van de sites van de partners en prioriteren welke sites in aanmerking komen voor het programma op basis van een coherentie tussen de sites en hun belang binnen het ecologische netwerk. We prioriteerden ook potentiële acties voor biodiversiteit.

Om een representatieve analyse te kunnen uitvoeren zonder exhaustief te moeten zijn, moesten de inventarissen van percelen en projecten zo volledig mogelijk zijn. Uit de analyse bleek echter dat de partners niet over een volledig overzicht van hun percelen beschikten.

Bijgevolg hebben we de focus gelegd op het extraheren van de volledige kadastrale kaart van elke partner (jaar 2021). Deze kaart bevat geen gegevens die niet kadastraal waren (bijvoorbeeld openbare domeinen zoals spoorlijnen), en zouden dus moeten aangevuld worden met gegevens van de partners.

Om verder te gaan met het verzamelen van gegevens, werden de werkzaamheden in 2 stappen uitgevoerd:

1. Identificatie van 10 lopende/geplande projecten (met of zonder biodiversiteit);
2. Aanvulling met alle lopende/geplande projecten, voor de periode tot 2027 of tot het einde van het huidige actie/investeringsplan van de partner, indien van toepassing.

De "mapping" heeft het dus mogelijk gemaakt om de eerste contouren van de domeinen te verkennen en voor elke partner een lijst op te stellen van potentiële sites voor het programma. Verbeteringen zijn nog mogelijk door aangrenzende sites van één of meerdere partners te groeperen. Zo wordt de oppervlakte groter en bijgevolg ook de kans op een verbetering voor biodiversiteit.

2.3 Doelstellingen en indicatoren

2.3.1 SWOT analyses

Tussen mei en september 2023 werden 5 SWOT-analyses uitgevoerd met zowel de partners als het team BiodiversiScape. Deze uitwisselingen tussen het programmateam en de contactpersonen van de partners hadden tot doel om de sterke en zwakke punten wat betreft biodiversiteit bij elke partner te identificeren, evenals de kansen en risico's. Daarnaast analyseerden we deze 4 aspecten ook binnen het ruimere kader waarin we werken om te bepalen wat al dan niet kan bijdragen aan meer biodiversiteit.

Na deze bilaterale vergaderingen werd aan de 5 programmapartners (inclusief het team BiodiversiScape) voorgesteld om elke component te prioriteren.

Een vergelijking van deze analyses met de globale, Europese, Belgische en regionale richtlijnen (zie hoofdstuk 1) heeft geleid tot het bepalen van een meerjarenstrategie voor het programma met doelstellingen en actielijnen. Door deze strategie tot uitvoer te brengen, zal de federale overheid in het beheer van haar domeinen het voorbeeld kunnen geven op vlak van biodiversiteit.

De belangrijkste bevindingen van de SWOT-analyses en hun gevolgen voor de definitie van het programma worden hieronder samengevat en zijn te zien in onderstaande tabel. Het gedetailleerd overzicht van de SWOT analyses per partner is te vinden in bijlage.

Legende: ! prioritair vermeld
 * vermeld

	Thema \ Indicatoren	Regie	Defensie	NMBS	Infrabel	BDSS
A	Landschappen en gebouwen	!	!	!	!	!
A.i	Beschikbaarheid van domeinen en gebouwen	!	!	!	*	
A.ii	Groen netwerk			!	!	
A.iii	Concurrentie voor landgebruik	!	!	!	!	!
A.iii.1	Groene elektriciteit / Green Deal		!	!		
A.iii.2	Veiligheid	!	*	*	!	
A.iii.3	Netheid	!	*			
A.iii.4	Land- en bosbouw		*			
A.iii.5	Publieke aanwezigheid / Erfgoed	!				
B	Draagkracht en engagement "biodiversiteit"	!	!	!	!	!
B.i	Bewustzijn voor het leefmilieu	!	*		*	
B.ii	Personeelsinzet	!	!	!	!	!
B.iii	Vormingen	*	*	!	!	
C	Netwerking / externe draagkracht	*	!	*	!	!
C.i	Lokaal			*	!	
C.ii	Regionaal en Nationaal	*	!		*	!
C.iii	Europees		*		*	
D	Imago/groen uithangbord	!	!	!	!	!
D.i	Publieke opinie	!	!	*	*	!
D.ii	Politieke steun en hiërarchie	!	*	*		!
D.iii	Duurzaamheid	*	*	!	!	
E	Aanpassing en langetermijn visie		!	!	!	
E.i	Klimaataanpassing		!	!	*	
E.ii	Invasieve soorten		!		!	
E.iii	Vervuiling		*		!	
F	Budget en financiën	!	*	!	!	!
F.i	Budget en financiën	!	*	!	!	
F.ii	Hefboomwerking / activering van externe fondsen	*	*	!	*	!
G	Complexiteit van administratieve procedures en diensten	*	!	*		!
H	Wetgeving		*	*	!	
I	Andere		*			!

A. Landschappen en gebouwen

A.i Beschikbaarheid van domeinen en gebouwen

De oppervlakte, het aantal en de diversiteit van de sites die door de partners worden beheerd, vormen een belangrijke troef van het programma. Ze tonen aan dat het mogelijk is biodiversiteit te integreren in een verscheidenheid aan contexten, zowel landelijk als stedelijk, zowel kleine als middelgrote en grote sites.

Door het grote aantal en de diversiteit van de sites zijn we verplicht om prioriteiten te definiëren. Daarom wordt voorgesteld om in twee fasen te werken. De actieprioriteiten die in een proeffase zijn vastgesteld (= pilootfase 2024-2027), kunnen vervolgens in een inbeddingsfase (2028-2031) op grotere schaal worden gereproduceerd. Zie ook 2.3.2 programmastrategie.

De domeinen van de partnerorganisaties zijn in kaart gebracht, voor zover mogelijk, zoals uitgelegd in 2.2.3 "Exploration mapping". De afspraak is om het programma alvast uit te voeren op de actueel ter beschikking gestelde domeinen en om in de loop van de volgende jaren meer domeinen te kunnen toevoegen aan het programma. Daarnaast zetten we ook in op domeinen van verschillende partners, die aangrenzend zijn en dus ideaal zijn om grotere oppervlakten te bereiken via een samenwerking.

A.ii Groen netwerk

In eerste instantie willen we samen met Infrabel focussen op de bermen langs de sporen om deze (nog meer) te voorzien op een doorgang voor fauna en flora, wat hun kansen verhoogt om zich te verplaatsen, te voeden en voort te planten. Daarnaast spelen de andere partners hier ook een rol, omdat elk vergroend domein of gebouw dienst doet als natuurverbingsgebied en bijdraagt aan het verlengen van een groen netwerk door in verbinding te staan met andere 'groene' gebouwen of terreinen. De verschillende sites van de partners vullen elkaar hierin aan.

Elke site heeft gezien haar eigen karakter nood aan specifieke aanpassingen. Vandaar de variëteit in voorgestelde werken.

A.iii Concurrentie voor landgebruik

Tegenover het groot aanbod aan domeinen en gebouwen, staat grondspeculatie en het potentieel in gebruik willen nemen van terreinen en sites. Biodiversiteit staat daarin niet altijd prioritair en is ook niet altijd in lijn met andere, noodzakelijke prioriteiten, zoals veiligheid.

Nog niet gedefinieerde, potentiële projecten kunnen voorrang krijgen wat betreft het gebruik van een terrein. Eén van de gevolgen is een gemiste kans om rond biodiversiteit te kunnen werken. In afwachting van een beslissing, worden deze terreinen niet beheerd en kan de interesse tijdelijk of volledig verloren gaan. Dat geeft dan weer een risico op invasieve of ongewenste soorten op het terrein. Daarnaast kunnen dergelijke terreinen ook uitgroeien tot stortplaatsen door de lange leegstand, wat dan ook de publieke opinie negatief kan beïnvloeden.

Belangrijk is om het programma zo belangrijk en zo bekend mogelijk te maken, zodat instanties biodiversiteit niet kunnen negeren in hun reflecties en plannen. Daarnaast moeten samenwerkingen leiden tot een samengaan van prioriteiten en het binnenbrengen van biodiversiteit in afstemming op volgende punten:

§ Groene elektriciteit/Green Deal

Het programma erkent het belang van zonnepanelen voor de opwekking van groene elektriciteit. Voor de plaatsing van de panelen worden er echter vaak onverharde oppervlakten gekozen, waardoor deze terreinen niet meer kunnen ingezet worden om meer biodiversiteit te bekomen. Of ze worden op daken geplaatst

waardoor dit geen groendaken meer kunnen worden. Nochtans zijn er voldoende studies over en voorbeelden van het samengaan van zonnepanelen en biodiversiteit en willen we met BiodiversiScape dit ook concreet aantonen.

§ Veiligheid

Het is belangrijk om de aandacht voor veiligheid en de restricties die daaraan gekoppeld zijn voor biodiversiteit te kennen en er op gepaste manier aan te kunnen tegemoet komen. Dit onderzoek zal deel uitmaken van de inventarissen. Zo kan er bijvoorbeeld tegelijkertijd aan veiligheid en biodiversiteit gewerkt worden door de aanplanting van doornstruiken: niemand kan passeren en de vogels kunnen een nest bouwen. Bij het aanplanten van doornstruiken naast spoorwegen, zal steeds de exploitatie- en arbeidsveiligheid gegarandeerd worden.

§ Netheid

Vanzelfsprekend is netheid een uithangbord voor publieke domeinen. Wat we als 'net' beschouwen is echter onderhevig aan subjectiviteit. BiodiversiScape wil aantonen hoe ook de natuur als 'net' kan gezien worden en wil samen met de partners toewerken naar een gediversifieerd beheer van domeinen. Zo zetten we sterk in op de campagne 'Maai mei niet' en proberen we zoveel mogelijk federale actoren te betrekken om minder te maaien, indien de terreinen, afhankelijk van hun functie, het toelaten.

§ Land- en bosbouw

Vaak hebben/krijgen land- en bosbouwgebieden een economische waarde. We willen aantonen dat sommige van deze gebieden ook gewaardeerd kunnen worden omwille van hun biodiversiteit en dat een economische waarde hier ook mee kan samengaan. De waarde van een groen landschap en de rust die dit kan creëren is de laatste jaren toegenomen. Ook hier kan op ingezet worden via het programma.

§ Publieke aanwezigheid en erfgoed

Aan de hand van het programma, kunnen de Regie der Gebouwen en Defensie het multifunctioneel gebruik van bepaalde sites, geklasseerd als erfgoed, aantonen en er gebruik van maken. Werken ten bevordering van de biodiversiteit op deze sites geven een extra voordeel aan het grote publiek tijdens hun bezoek en zijn een positief uithangbord voor zowel de partners als het programma. Het programma zet ook in op de gepaste communicatie waardoor we bewustzijn kunnen creëren.

B. Draagkracht en engagement

B.i Bewustzijn voor het leefmilieu

De partners getuigen van een bewustzijn voor het leefmilieu (en de biodiversiteit) bij een aantal collega's en een wil om mee te werken aan een groenere omgeving. Het is echter geen alomtegenwoordige houding. Daarnaast gaat het engagement niet altijd samen met voldoende kennis en is kennis op één bepaald niveau niet noodzakelijk gereflecteerd op andere niveaus.

B.ii Personeelsinzet

De partners hebben specialisten 'biodiversiteit' in dienst en afdelingen die duurzaamheid moeten bewaken binnen de structuur. Daarnaast zijn er afdelingen die geen tot weinig kennis hebben van biodiversiteit. Het is ook een realiteit dat personeelsleden vertrekken (turnover) en dat het aanwezige personeel veel verantwoordelijkheden en taken heeft. Dit bemoeilijkt een betrokkenheid bij het project/programma en het waarborgen van een zekere continuïteit.

Er is besloten om gestructureerd te werk te gaan, met een 6-wekelijks bilateraal overleg en een multilateraal overleg twee maal per jaar. Met de mogelijkheid tot interactie en kennisdeling tussen de partners. Het team BiodiversiScape heeft een strategisch aanspreekpunt per partner, maar werkt op uitvoerend vlak samen met de verantwoordelijke personen per dienst binnen de partnerstructuur. Op die manier proberen we zoveel mogelijk tegemoet te komen aan de werkdruk.

Om aan te vullen op de bestaande kennis van de partners, is een multidisciplinair team samengesteld, ter ondersteuning van het programma.

Tot slot kunnen ook externe experts aangesproken worden, zowel binnen als buiten de overheid, zowel nationaal als regionaal. Raamcontracten en andere samenwerkingsmodaliteiten faciliteren de manier van werken. Zie ook punt C.

B.iii Vormingen

De huidige vormingen van de partners passen binnen hun kerntaak en behandelen technische, juridische en administratieve/financiële onderwerpen. Via het programma kunnen deze vormingen aangevuld worden met modules rond biodiversiteit. Zo kan bijvoorbeeld een technische vorming rond groendaken van de Regie ook uitleggen wat de aanleg van groendaken betekent voor de biodiversiteit.

De partners die ook een afdeling 'duurzaamheid en leefmilieu' hebben organiseren ook vormingen rond ecologische thema's, waarbij de link naar biodiversiteit gemakkelijk kan gemaakt worden.

BiodiversiScape zal dus inzetten op thematische vormingen, ook voor speciale 'thematische' dagen, en op meer algemene vormingen die bijvoorbeeld de aanpak kunnen toelichten of kunnen informeren. Dit ondersteunt de integratie van het programma binnen de structuren van de partners. E-learning modules geven de mogelijkheid om de kennis wijder te verspreiden binnen en buiten de partnerorganisatie.

Het programma zal ook zo snel mogelijk pilotsites opzetten en werken beginnen uitvoeren, om bij te leren en voorbeelden te creëren als ook om te kunnen laten zien wat er werkt en waarom.

De bedoeling is dat de gevormde personen ook zelf vormingen en informatie kunnen doorgeven in de tweede fase van het programma.

C. Netwerken en externe draagkracht

Zowel de FOD volksgezondheid als de andere partners kunnen terugvallen op een extern netwerk. Binnen het directoraat-generaal leefmilieu staat biodiversiteit centraal en zijn de connecties legio.

De bestaande netwerken van de partners creëren mogelijkheden tot samenwerking en dus tot uitbreiding van het programma. Waar sommige partners eerder lokaal goed ingebed zijn, hebben anderen net veel connecties op regionaal of Europees vlak.

C.i Lokaal

Op niveau van de site, focust het programma op een samenwerking met de uitvoerders van de werken, de gebruikers van de site en hun cliënten.

Dat geeft de mogelijkheid om ook de ideeën en behoeften van de gebruikers op te nemen in de projecten en zo een lokale connectie te kunnen creëren met biodiversiteit.

Dit geldt voor terreinen die toegankelijk zijn voor een groot publiek. Zie ook punt D.

C.ii Regionaal en nationaal

Biodiversiteit is een regionale bevoegdheid en het programma zal dus aansluiten op bestaande richtlijnen van de regio's. Ook samenwerking en cofinanciering tussen regionale en nationale projecten kan georganiseerd worden ten voordele van de biodiversiteit. Zie ook punt F.

Verankering van federale initiatieven op andere niveaus is mogelijk door bijvoorbeeld een transfert van beheer.

C.iii Europees

Samenwerking op dit niveau kan een hefboom zijn naar verankering en uitbreiding van het programma. Via het programma kunnen de partners hun eigen netwerk activeren en ook samenwerkingskansen krijgen binnen Europese projecten.

D. Groen uithangbord

D.i Publieke opinie

Het engagement van de partners vormt een belangrijke basis voor het welslagen van het programma. BiodiversiScape kan een 'groen uithangbord' zijn voor de partners waardoor ook zij het voorbeeld kunnen geven naar hun cliënten en het grote publiek.

De partners willen anderzijds met het programma tegemoet komen aan de publieke wens naar een groenere omgeving.

Het is belangrijk om zoveel mogelijk kenbaarheid te geven aan het programma ten aanzien van de burgers. Vandaar is er bepaald om communicatie een grote rol te laten spelen. Zo zullen we, naast de website, berichten op sociale media, conferenties, webinars (zie punt 2.5.1) en meer, ook via e-learning modules kennis verspreiden, video's en via pedagogische panelen uitleg geven op de sites, toegankelijk voor het publiek. Campagnes en opendeurdagen zullen we ook organiseren om bepaalde thema's, projecten of partners in de verf te kunnen zetten.

D.ii Politieke steun en hiërarchie

Het weerkerend budget garandeert de continuïteit van het programma. Een belangrijke taak van BiodiversiScape ligt erin om de politieke actoren en het hiërarchisch kader van de partners op de hoogte te houden van de evolutie van het programma en om de meerwaarde van biodiversiteit te blijven tonen.

Het programma zal dus blijven inzetten op communicatie en sensibilisering. Langs de ene kant van de hiërarchische kaders zodat ook zij hun invloed kunnen meegeven intern en extern; langs de andere kant van het grote publiek, die op haar beurt politieke beslissingen kan sturen.

D.iii Duurzaamheid

Eenzijds moeten de partners juridische richtlijnen volgen met betrekking tot groen en duurzaam ondernemen. Anderzijds willen de partners ook uit eigen beweging beantwoorden aan het respecteren van het leefmilieu, wat ook leidt naar een beter imago ten aanzien van hun cliënten.

Door in te zetten op biodiversiteit kunnen ze dit waarmaken. De bedoeling is namelijk om biodiversiteit te integreren in het geheel van de structuur. Bijvoorbeeld door clauses toe te voegen in technische

voorschriften van de partner en in de standaardbestekken voor openbare aanbesteding zodat de biodiversiteit gewaarborgd is in alle projecten en op lange termijn.

E. Aanpassing en langetermijn visie

Om een verandering op grote schaal te kunnen bereiken, is het belangrijk om naast de concrete acties en werken, ook biodiversiteitsbevorderende richtlijnen en aanpakken te kunnen bestendigen door ze als clause op te nemen in bestekken, vergunningen en concessies.

E.i Klimaataanpassing

Klimaatveranderingen dwingen ons tot een andere aanpak en een betere afstemming met de natuur. Het programma biedt mogelijkheden om terreinen en gebouwen weerbaarder te maken voor de gevolgen van de klimaatverandering en ook om de gevolgen te beperken, onder meer door 'nature based solutions'.

Infrabel kan bijvoorbeeld de begroeiing op de bermen diversifiëren en kiezen voor planten die de stabiliteit van de bermen verhogen zodat ze bestand zijn tegen extreme weersomstandigheden. Ook de Regie der Gebouwen kan op dit vlak een rol spelen door bijvoorbeeld te kiezen voor groendaken en groene muren in hun constructies en zo aan hittebestrijding te doen.

E.ii Invasieve soorten

Door het promoten van inheemse planten en een gediversifieerd beheer beperkt het programma de uitbreiding en/of invoer van (potentieel) invasieve soorten.

E.iii Vervuiling

Het programma ondersteunt bestaande en nieuwe ideeën om vervuiling te beperken. Zo kunnen de partners bijvoorbeeld clauses ten voordele van biodiversiteit toevoegen in landbouwconcessies of meer biodiversiteitsvriendelijke verlichting voorstellen. Zowel BiodiversiScape als Infrabel streven naar het beperken van producten die schadelijk zijn voor het leefmilieu. Alle partners in BiodiversiScape streven naar het beperken van producten die schadelijk zijn voor het leefmilieu.

F. Budget en financiën

F.i Budget

Het programma voorziet een budget voor het uitvoeren van werken (en/of voor de meerkost van reeds voorziene werken om ze biodiversiteitsbevorderend te maken) en voor de eerste 5 jaren onderhoud. Daarna valt de kost voor het onderhoud terug op de partners.

Er kunnen ook kosten gespaard worden omwille van de biodiversiteit. Bijvoorbeeld: het maaien uitbesteden aan veehouders beperkt de voorziene uitgaven. Het programma zal ook vormingen voorzien rond de voordelen van biodiversiteit bevorderende technieken die bovendien kostenbesparend zijn zoals 'rewilding' of het waarderen van pionierssoorten. *'Meer met minder'*

F.ii Hefboomwerking en activering van externe fondsen

Het budget geeft de mogelijkheid om op te starten op pilootsites en te laten zien wat de veranderingen inhouden om op die manier de samenwerking te verduurzamen en de sites te kunnen uitbreiden.

Het budget van het programma creëert mogelijkheden dat nog kan aangevuld worden via co-financieringsprojecten en samenwerkingen. Vandaar ook de grote aandacht die gaat naar communicatie en het kenbaar maken van het programma.

G. Complexiteit van administratieve procedures en diensten

De administratieve complexiteit is een feit waarmee ook het programma rekening moet houden. We proberen hier zoveel mogelijk tegengewicht aan te geven, onder meer door het werken met raamcontracten. Het lange termijnperspectief kan deze realiteit ook omzetten in een voordeel door het inzetten op een bestending van de inspanningen. Vandaar de opdeling in een piloot- en een inbeddingsfase. In deze laatste fase kunnen we de verwezenlijkingen uit de eerste fase implementeren en consolideren. Eens een bepaalde manier van werken vastligt, zal er ook niet meer op teruggekomen worden.

Ook vormingen en sensibilisering binnen de structuren kunnen helpen om het complexe werk te vergemakkelijken.

H. Wetgeving

BiodiversiScape zal de nationale, regionale en lokale wetgeving in het programma integreren, meer bepaald in casestudies en pilootprojecten en daardoor een voorbeeldrol kunnen opnemen.

2.3.2 Voorstel programmastrategie

Op basis van de SWOT en de "Exploration mapping" is bepaald dat het programma zich in 2 fasen zal ontploffen:

In de pilootfase (2024-2027) zullen we 'voorbeelden creëren' waarmee we het vertrouwen met en tussen de partners verder opbouwen en uiteindelijk 4 strategische nota's zullen ontwikkelen met de meest relevante acties als basis voor de inbeddingsfase (2028-2031). Deze fase wil 'het voorbeeld zijn' door de voorgestelde acties uit de strategische nota's uit te voeren en op die manier het programma uit te breiden, zowel geografisch als door de samenwerking met meer partners.

In de pilootfase concentreren we ons op volgende aspecten:

- o Baseline verfijnen & het potentieel aan acties definiëren aan de hand van inventarisaties 'biodiversiteit'
- o Uitvoeren van concrete acties
- o Vorming en bewustmaking rond de uitdagingen van het programma
- o Ontwikkelen en beschikbaar stellen van technische voorschriften of richtlijnen
- o Communiceren over de acties
- o Doelstellingen kwantificeren

2.3.3 Definiëren van doelstellingen

Met onderstaand kader, stellen we de beoogde verandering visueel voor: onderaan vertrekken we van de concrete acties die leiden naar drie tussentijds resultaten en vandaar naar de specifieke en globale doelstelling, waar we in de 2 vermelde fases naar toe zullen werken.

2.3.4 Indicatoren

Doelstellingen & indicatoren				
	N° ref.	Indicator	Eenh.	
Globaal doelstelling:				
Een beweging op gang brengen ten voordele van biodiversiteit en nieuwe partners betrekken	GD	Aantal partners	n	
Specifieke doelstelling:				
Meer biodiversiteit in landschappen en gebouwen "Voorbeelden voor biodiversiteit creëren op federale domeinen: NMBS, Infrabel, Defensie, de Regie der Gebouwen"	SD 1	Aantal sites ontwikkeld	n	
	SD 2	Aantal strategische nota's ontwikkeld als basis voor de acties in de inbeddingsfase	n	
Objectief 1: Versterken van de biodiversiteit en vergroenen van de infrastructuur				
Resultaat 1.1: Sites ontwikkelen	Beheersplannen	1.1.1	Aantal beheersplannen 'BiodiversiScape'	n
		1.1.2	Ha betreffende oppervlakte	ha
	Concrete acties	1.1.3	Aantal waterpunten aangelegd	n
		1.1.4	Km hagen en randen	km
		1.1.5	Groene ruimten onder een gedifferentieerd beheersplan	ha
		1.1.6	m² geïnstalleerde groendaken	m²
		1.1.7	Ontharde oppervlakken	m²
		1.1.8	Specifieke acties (bomen, aromatische spiralen, schuilplaatsen, enz.)	n
		1.1.9	Andere types lineairen aangemaakt	km
	Case studies	1.1.10	Ontsnippering (groene, blauwe, zwarte (stedelijke) netwerken)	n
		1.1.11	Acties om bestuivers te helpen	n
		1.1.12	Acties die biodiversiteit integreren in gebouwen (geïntegreerde nestkasten, ramen, groene gevels, filterende parkings, enz.)	n
		1.1.13	Natuurgebaseerde acties (plantenscherm, wadi, enz.)	n
		1.1.14	Acties die biodiversiteit en beschermd erfgoed met elkaar verzoenen	n
	Goede praktijk	1.1.15	Advies van BiodiversiScape opgenomen in de omgevingsvergunning - stedenbouwkundige vergunning en/of het bestek	n
		1.1.16	ha gebieden met beschermde status ("oerbossen" classificatie, enz.)	ha
		1.1.17	Concessie-/gebruikscontracten met milieuclausules	ha
		1.1.18	Aantal gepubliceerde richtlijnen	n
Resultaat 1.2: Technische voorschriften en/of richtlijnen ontwikkelen en beschikbaar stellen	Goede praktijk	1.2.1	Aantal standaard/algemene technische clausules/voorschriften(biodiversiteit & gebouwen, beheer van groene ruimten, enz.) geproduceerd en specificaties/raamcontracten daaraan aangepast	n
		1.2.2	Aantal raamcontracten	n
		1.3.1	Aantal technische voorschriften/clausules gekoppeld aan inkoopbeleid ontwikkeld en opgenomen in bestekken	n

<u>Resultaat 1.3:</u> Het aankoopbeleid en de processen binnen de organisatie sturen		1.3.2	Aantal organisaties met interesse in toegang tot voorschriften	n
Objectief 2: denkwijze en gedrag veranderen				
<u>Resultaat 2.1:</u> Begeleiden en vormen		2.1.1	Aantal views video's	n
		2.1.2	Aantal views e-learningmodules	n
		2.1.3	Aantal specifieke trainingen gegeven aan gevarieerd publiek	n
		2.1.4	Aantal mensen dat heeft deelgenomen aan een training	n
		2.1.5	Aantal kennisdocumenten ontwikkeld en gedeeld via een portaal/platform	n
<u>Resultaat 2.2:</u> Netwerken en uitwisselen		2.2.1	Aantal bilaterale bijeenkomsten	n
		2.2.2	Aantal multilaterale bijeenkomsten	n
		2.2.3	Aantal projecten met meerdere partners BDSS	n
		2.2.4	Aantal externe projecten/initiatieven waarmee BiodiversiScape verbonden is (Green Deal, enz.)	n
<u>Resultaat 2.3:</u> Communiceren en sensibiliseren		2.3.1	Aantal views BiodiversiScape-website	n
		2.3.2	Aantal reacties op sociale netwerken	n
		2.3.3	Aantal persberichten	n
		2.3.4	Aantal keer bekeken webinars	n
		2.3.5	Aantal aanspreekpunten per partner (op verschillende niveau's en inclusief hun cliënten)	n
		2.3.6	Aantal campagnes	n
		2.3.7	Aantal opendeurdagen	n
		2.3.8	Aantal informatiemomenten georganiseerd voor het hiërarchisch kader van de partners	n
		2.3.9	Aantal informatiemomenten georganiseerd voor de politieke actoren	n
Objectief 3: Verandering meten				
<u>Resultaat 3.1:</u> Verfijnen van de baseline en bepalen van mogelijke acties, opgesteld in inventarissen		3.1.1	Aantal actiegebieden bepaald	n
		3.1.2	Aantal sites waarvoor biologische uitdagingen zijn gedefinieerd (inventarisaties + aanbevelingen)	n
		3.1.3	Overzicht van de mogelijkheden om biologische maatregelen op te nemen in concessies en exploitatiecontracten op basis van een juridische analyse	n
<u>Resultaat 3.2:</u> Opvolgen via indicatoren		3.2.1	Opvolgen van de indicatoren tabel vertrekkend van de beginwaarde	

2.4 Programmabeheer

2.4.1 Overeenkomsten

Vóór de uitvoering van de projecten wordt een algemene partnerschapsovereenkomst opgesteld tussen de FOD Volksgezondheid en elke programmapartner.

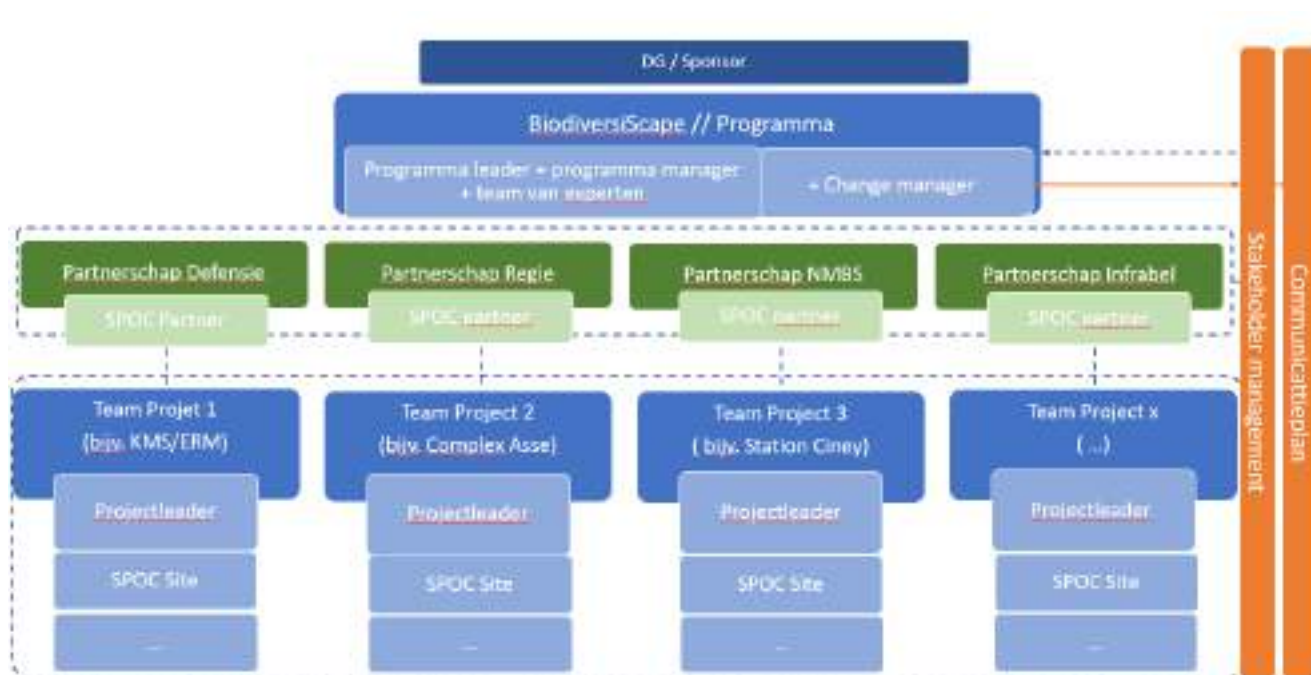
Deze overeenkomst omvat onder meer

- o de definitie van gemeenschappelijke doelstellingen
- o de definitie van het algemene toepassingsgebied van het partnerschap, met inbegrip van een beschrijving van de beoogde interventietypes en het niveau van betrokkenheid van BiodiversiScape
- o de algemene voorwaarden voor de uitvoering van het werk
- o de rollen en verplichtingen van elke partij, evenals de algemene voorwaarden voor samenwerking.

Naast deze algemene overeenkomsten, zal ook voor elke site een specifieke overeenkomst worden opgesteld, die onder meer het volgende omvat:

- o de betrokken personen en/of organisaties (met name voor het onderhoud)
- o de verschillende geplande fasen, met een annex indien een niet-geplande fase wordt toegevoegd of gewijzigd
- o de verschillende betrokken budgetten
- o de rollen en verplichtingen van elke partij, evenals de specifieke voorwaarden voor samenwerking.

2.4.2 Governance

Naast het BiodiversiScape team met haar rollen en verantwoordelijkheden binnen de governance structuur, zullen van zodra nodig ook overlegorganen opgezet worden, zowel op politiek als technisch niveau.

De FOD Volksgezondheid/DG Leefmilieu zal minstens twee maal per jaar zijn kabinet op de hoogte stellen van de verwikkelingen binnen het programma.

Op operationeel vlak, en ook voor het bestendigen van het partnerschap, organiseren we elke zes weken bilaterale en twee maal per jaar multilaterale overlegmomenten. Daardoor versterken we de samenwerking tussen de FOD en elke partner individueel en openen we ook meer samenwerking tussen de partners onderling.

Per project is er ook een SPOC als rechtstreeks contactpersoon voor het team BiodiversiScape zodat de werken zo efficiënt mogelijk uitgevoerd kunnen worden.

De communicatiekanalen en instrumenten, zoals beschreven in het volgende hoofdstuk, dragen bij aan het doelgericht toepassen van de governance structuur.

2.5 Verandermanagement en communicatie

2.5.1 Verandermanagement

In deel 1 van dit document ([Achtergrond](#)) hebben we aangetoond welke initiatieven en engagementen op alle niveaus bestaan. De mondiale, Europese en Belgische doelstellingen geven duidelijk weer waar we ons aan kunnen verwachten gezien de achteruitgang in biodiversiteit. Ondanks de bestaande kennis en de aandacht voor dit onderwerp in de media, wordt de kritieke aard van de situatie maar langzaam duidelijk. Ook al is een zeker bewustzijn aanwezig, de nodige gedragsveranderingen volgen niet of niet snel genoeg.

Vandaar is de strategie tot verandermanagement een belangrijk onderdeel van dit programma. We willen toewerken naar het op gang brengen van een beweging ten voordele van biodiversiteit door geleidelijk aan meer en meer mensen warm te maken en mee te krijgen in de BiodiversiScape aanpak. Dit begint bij de partners, hun collega's en hiërarchie, verder naar hun cliënten en uiteindelijk ook naar andere bedrijven, organisaties en (non)-federale (non-)publieke instanties. Het doel is om zoveel mogelijk mensen te overtuigen van het belang en de voordelen van biodiversiteit zodat ze deze automatisch zullen opnemen in hun denken en doen.

We zetten in op verandermanagement via diverse communicatiemiddelen (website, webinars, kennisplatformen, ..), via het vergroten van onze groep van belanghebbenden, via uniforme verhaallijnen en via graduele verwezenlijkingen.

2.5.2 Communicatie

Communicatie maakt een wezenlijk deel uit van verandermanagement en vormt ook een belangrijk luik binnen het programma.

Een eerste doel is om het programma bekend te maken, niet alleen binnen de structuren van de partners, maar ook ruimer, bij hun cliënten en bij het grote publiek. De website, gelanceerd midden maart 2024, is één van de instrumenten die bijdragen aan dit doel. Via sociale media, maar ook via andere kanalen, zoals panelen, video's, campagnes, conferenties, opendeurdagen, fora, etc., willen de specifieke projecten van de verschillende partners en de concrete resultaten in de kijker zetten.

A. Educatieve panelen

Op elke projectsite zullen we panelen plaatsen: een algemeen paneel met uitleg over het programma BiodiversiScape en specifiek panel met een duiding bij de concrete acties op de site.

B. Video's

Van elke site zullen we video's maken, die de evolutie in de werken weergeven. Het zal een 'voor', 'tijdens' en 'na' zijn, die uitleggen hoe en waarom bepaalde sites, gebouwen en terreinen 'vergroend' zijn.

De bedoeling is om, naast het informeren, ook te sensibiliseren aan de hand van deze kanalen. We zullen daarbij een uniforme boodschap geven, aangepast aan de doelgroep.

Daarnaast zullen we ook documenteren hoe de projecten tot stand gekomen zijn. Met het oog op het opstellen van technische voorschriften en richtlijnen, die ter beschikking zullen gesteld worden van iedereen die interesse heeft. Binnen het programma zullen we een kennisplatform oprichten en webinars en events organiseren. Alle communicatie zal altijd afgestemd worden met de partners.

We plannen ook om campagnes per partner te organiseren om de bewustwording en samenwerking binnen elke partnerstructuur zoveel mogelijk te stimuleren. Het BiodiversiScape team staat daarvoor in rechtstreeks contact met de communicatiediensten van de partners.

2.5.3 Vormingen

De vormingen worden op twee manier aangeboden:

C. E-learning modules

Om verduidelijking te kunnen geven bij hardnekkige vooroordelen of onjuiste ideeën over biodiversiteit, zoals 'bijenkorven zijn goed voor de biodiversiteit', zullen we modules ontwikkelen die de partners via e-learning kunnen opnemen in bestaande vormingen en die we ook via de website zullen delen.

Hiervoor werken we samen met externe organisaties en personen met een specifieke expertise.

D. Vormingen

Daarnaast zullen we ook vormingen organiseren, in uiteenlopende onderwerpen en voor diverse doelgroepen. De vormingen zijn op maat gemaakt: we werken ze uit in samenspraak met de partners en gebaseerd op de vraag en het doelpubliek. In de loop van 2024 zullen we de opleidingen voorbereiden om ze vanaf 2025 te organiseren, in samenwerking met externe experts. In het najaar van 2024 zijn alvast een aantal momenten voorzien met een bepaald doelpubliek per partner om het programma voor te stellen op een projectsite gecombineerd met een meer technische vorming.

2.6 Kalender

Zie Excel

Sectie 3 : Bijlagen

Bijlage 1: gedetailleerde SWOT

Bijlage 2: verklaring bij indicatoren (FR)